

РЕЦЕНЗІЯ

НІМЕЦЬКОМОВНА ЕМОТИВНА СЕМАНТИКА У ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Рецензія на монографію Романової Н. В.

«Історія емотивної лексики німецької мови VIII–початку XXI століть»

(Київ: Вид. центр КНЛУ, 2013. – 408 с.).

Єнікєєва С. М.

Запорізький національний університет

Більшість проблем сучасної семасіології, у тому числі лексичне значення, вивчення синтагматичних і парадигматичних відношень у лексиці, семантична структура слова, причини й види семантичних змін, функціонування слова в текстах різних типів тощо не можна глибоко зрозуміти без історичної ретроспективи.

Монографія Н. В. Романової присвячена вивченню особливостей розвитку емотивної семантики німецької мови VIII–початку XXI століть.

Емотивна семантика є відносно новою проблемою на теренах вітчизняної германістики. У теоретичному плані, як слушно зауважує авторка, можна виокремити три основні напрями: *функціональний*, представники якого намагаються розкрити функції і функціонування лінгвістики емоцій і емоцій у мовленнєвій діяльності (О. П. Воробйова, Г. І. Приходько та інші), *антропоцентричний*, у розрізі якого емотивну семантику тісно пов'язують із загальнокультурним розвитком мовної особистості на тлі етнопсихологічних і/чи історично-культурних чинників (М. В. Гамзюк, В. І. Школяренко та інші), *когнітивний*, відповідно до якого емотивна лексика моделюється мовною свідомістю, релевантна видам мислення, має національну специфіку (А. М. Приходько, Ю. Ю. Шамаєва та інші).

Науковий розшук емотивів проведено на лексикографічному, текстовому й емпіричному (результати асоціативного експерименту дослідниці) матеріалі німецької мови – понад 22 500 лексичних одиниць. Такий значний обсяг дав змогу виявити типи емотивної семантики за критеріями: *модальність переживання* (нейтральна, амбівалентна, позитивна, негативна семантика); *морфологічна систематизація і категоризація* (іменники, прикметники, дієслова, прислівники емотивності, емоційні вигуки); *ступінь відповідності німецькій ментальній традиції* у текстах різних типів (міфологічний, авторський біблійний, епіко-героїчний, містичний, фольклорний (казка), художній (літературна казка). Тобто джерелом формування емотивної семантики є чотири основних складники: емоція – оцінка – мова – когніція. Тут на передній план висувається проблема зв'язку мови й психіки, мови й культури, мови й творчості, мови й мислення. На відміну від інших робіт, присвячених проблемам емотивності як мовної категорії, Н. В. Романова розрізняє **емоційну, емотивну й експресивну**

лексику. Емоційна лексика – це засіб активізації емоцій; емотивна – спосіб маніфестації останніх; експресивна – форма вираження почуттєвих інтенцій мовця.

У монографії цілком переконливо звучить думка про те, що розвиток емотивної семантики німецької мови VIII–початку XXI століть є складним дивергентним процесом висхідно-спадного напрямку на історичній вісі. Авторка доводить, що зміни, трансформація, архаїзація, «консервація» (процес зворотний семантичному розвитку слова), «ресемантизація», розвиток емотивної семантики зумовлені двома чинниками: позамовним і мовним. Власне, ця ідея є провідною, саме на ній і базуються концептуальні засади дослідження.

Усвідомлення дослідницею того факту, що між емотивною семантикою та рівнем когнітивної еволюції німецького етносу існує причинно-наслідковий зв'язок, визначає й логіку викладення матеріалу в рецензованій книзі. Структура монографії підпорядкована чітко сформульованій меті та конкретним завданням – описати емотивну лексику німецької мови VIII–початку XXI століть у системно-структурному аспекті. Інакше кажучи, довести існування системних закономірностей у тих змінах емотивної семантики, які на перший погляд здаються випадковими й розрізненими.

Авторка намагається показати, що низка семантичних змін, серед яких трапляються розширення, звуження, пейоризація, меліоризація, евфемізація, табування значення, метафора, метонімія тощо, проникає в головний стрижень емотивної семантики – емотивну сему. Щоправда, залишається не ясним їх кількісне співвідношення. Важливо було б в'яснити, яке місце посідає кожна з перелічених семантичних змін у лексико-семантичній мікросистемі, яка з них домінує, чи є ці зміни свідомими. Отож, прагматичні стратегії вербалізації базових емоцій можуть також стати серйозною перспективою подальших діахронних досліджень.

На тлі сказаного номінативний рівень емотивної семантики німецької мови VIII–початку XXI століть постає в монографії глибоко, розлого й теоретично бездоганно.

На особливу увагу заслуговують у монографії такі ідеї авторки, як: **розмежування** типів емотивної семантики в мові й мовленні; **модель** язичницького уявлення давніх германців про емоційне; хронологізація становлення й розвитку емотивної лексики в німецькій лінгвокультурі; **схема** логічного наповнення структури емотивів за формулою «колективні (об'єктивні) цінності – суб'єктивна (індивідуальна) система цінностей»; **моделювання** емотивної ситуації у тексті.

Дослідження емотивної семантики як **динамічної синхронії** серед явищ історичної лексикології слід визнати вагомим внеском у лінгвістичну науку. Ця інноваційність додаткового підсилюється й за рахунок того, що свою концепцію Н. В. Романова вибудовує на усвідомленні системних відношень у мікро- й макросистемах мови з урахуванням етнокогнітивної і етнокультурної домінанти. Природно, що при такому підході моделюються явища дивергентності й гетерохронності в розвитку семантичної структури

емотивної лексики (розділ 2), специфіка вираження її емотивної і емоційно-оцінної компоненти (розділ 3), зумовленість актуалізації типів емотивної семантики у зазначених вище текстах (розділ 4). При цьому авторка пропонує інтерпретувати емотивність як мовне вираження емоцій у площині трьох когнітивно-семантичних опозицій: «сприймання об'єкта (ситуації)/несприймання», «відповідність/невідповідність емоційному досвідові», «схвалення/несхвалення». Саме система взаємовідношень між цими опозиціями, на думку дослідниці, й зумовлює вибір емотивної лексики.

Таким чином, у описові німецькомовної емотивної семантики VIII–початку XXI століть зроблено ще один крок, який намічає шляхи поєднання історичної лексикології із такими галузями мовознавства, як психолінгвістика, комунікативна лінгвістика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, соціолінгвістика, лінгвокультурологія, емотіологія.

Незважаючи на деякі дискусійні міркування авторки, вважаємо, що робота виконана якісно, з належними теоретико-концептуальними узагальненнями й висновками.

Монографія Н. В. Романової «Історія емотивної лексики німецької мови VIII–початку XXI століть» є цілісним і широкомасштабним дослідженням і належить до таких праць, що націлені на виявлення динаміки закономірностей і тенденцій розвитку емотивної семантики в німецькій мові й мовленні.

Без перебільшення, можна констатувати, що ця книга буде цікавою і теоретикові історичного мовознавства, і практику лексико-семантичних розшуків, і викладачеві вишу, й аспірантові, й магістранту, й студенту.